

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ
της προσφυγής υπ' αριθ. 58634/00
την οποία κατέθεσε η Κ. Α.Ε. και λοιποί
κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν στις 16 Μαΐου 2002 από τμήμα απαρτιζόμενο από τους εξής δικαστές:

F. TULKENS, *Πρόεδρος,*

K.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

G. BONELLO,

E. LEVITS,

S. ΒΟΤΟΥΧΑΡΟΒΑ,

A. ΚΟΒΛΕΡ,

E. STEINER,

και από τον S. NIELSEN, *Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος,*

Έχον υπ' όψη την προρρηθείσα προσφυγή η οποία εισήχθη στις 21 Ιουνίου 2000,

Έχον υπ' όψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η εναγόμενη Κυβέρνηση και την αντίκρουση των προσφευγουσών εταιρειών,

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι προσφεύγουσες, Κ. Α.Ε., Ζ. και Ζ. Μ. & Σία και

Τ. Θ. Π. Α.Ε., είναι ανώνυμες ή ομόρρυθμες εταιρείες οι οποίες εδρεύουν στο 3^ο, 6^ο και 12^ο χιλιόμετρο αντίστοιχα της Εθνικής Οδού Κατερίνης-Λάρισας. Εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τους Δικηγόρους Θεσσαλονίκης Κ. ΧΩΡΟΜΙΔΗ και Ι. ΧΩΡΟΜΙΔΗ.

Α. Οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής:

Την 1^η Ιουνίου 1994, με (την υπ' αριθ. 1061381/3733/0010) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δημοσίων Έργων, το Ελληνικό Δημόσιο προέβη στην απαλλοτριώση κτημάτων συνολικού εμβαδού 405 120 τ.μ., για τους σκοπούς της χωροταξικής διευθέτησης ορισμένων τμημάτων της εθνικής οδού Πλαταμώννα-Κατερίνης, στην Πιερία (Β. Ελλάδος). Απαλλοτριώθηκαν εκτάσεις εμβαδού 5 529,45 τ.μ. και 1 717,43 τ.μ. οι οποίες ανήκαν στην πρώτη προσφεύγουσα, έκταση εμβαδού 1 311 τ.μ. η οποία ανήκε στη δεύτερη προσφεύγουσα, και εκτάσεις εμβαδού 2 407 τ.μ. και 905,21 τ.μ. οι οποίες ανήκαν στην τρίτη προσφεύγουσα (με αριθμό κτηματολογίου 183-4, 115 και 42 αντίστοιχα).

Ο Ν. 653/1977 θεσπίζει τεκμήριο σύμφωνα με το οποίο, σε περίπτωση κατασκευής νέας εθνικής οδού, οι ιδιοκτήτες παρόδιων ακινήτων αποκομίζουν όφελος από τα έργα. Προβλέπει, λοιπόν, ότι οφείλουν να συμμετέχουν στη δαπάνη απαλλοτριώσεως των ακινήτων αυτών (βλ. κατωτέρω «Οικείο εσωτερικό δίκαιο και πρακτική»). Κατ' εφαρμογή του τεκμηρίου αυτού, η Διοίκηση αποφάσισε, εν προκειμένω, ότι για 1 149,96 τ.μ. του οικοπέδου υπ' αριθ. 183, 400,34 τ.μ. του οικοπέδου υπ' αριθ. 184, 518,72 τ.μ. του οικοπέδου υπ' αριθ. 115 και 1 317,91 τ.μ. του οικοπέδου υπ' αριθ. 42, δεν θα έπρεπε οι προσφεύγουσες εταιρείες να λάβουν αποζημίωση διότι έπρεπε να θεωρηθούν ότι αποκομίζουν όφελος από την κατασκευή της οδού.

Στις 27 Μαΐου 1997, το Πρωτοδικείο Κατερίνης όρισε την προσωρινή τιμή

μονάδος αποζημιώσεως ανά τετραγωνικό μέτρο (απόφαση υπ' αριθ. 123/1997).

Στις 23 Οκτωβρίου 1997, οι προσφεύγουσες εταιρείες προσέφυγαν ενώπιον του Εφετείου Θεσσαλονίκης ζητώντας να προσδιορισθεί η οριστική αποζημίωση για την απαλλοτρίωση. Στις παρατηρήσεις τους, εξέθεσαν ότι το αμάχητο νόμιμο τεκμήριο, σύμφωνα με το οποίο ο ιδιοκτήτης ακινήτου με πρόσοψη επί δημοσίου χώρου αποκόμιζε όφελος από τη διέυρυνση του χώρου αυτού, αντέβαινε προς τα άρθρα 17 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Οι προσφεύγουσες εταιρείες ζήτησαν επίσης ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των οικοπέδων τους. Υποστήριζαν σχετικά ότι τα εν λόγω τμήματα είχαν υποστεί ουσιαστική υποτίμηση της αγοραστικής αξίας τους λόγω της πραγματοποιήσεως του έργου στο οποίο αποσκοπούσε η απαλλοτρίωση, έργο το οποίο θα συνεπαγόταν δυσχέρειες ως προς την πρόσβαση στα εν λόγω τμήματα, οπτικά εμπόδια, κ.λ.π.

Με την από 29 Ιουνίου 1998 μη οριστική απόφαση, το Εφετείο απεφάνθη ότι είναι αναρμόδιο να εξετάσει αν οι προσφεύγουσες εταιρείες αποκόμιζαν όφελος από την κατασκευή της νέας εθνικής οδού. Ειδικότερα, έκρινε ότι προκειμένου περί του προσδιορισμού της τιμής μονάδος αποζημιώσεως για τα ακίνητα απαλλοτριωθέντα για τους σκοπούς της κατασκευής εθνικής οδού, το δικαστήριο περιορίζεται να προσδιορίσει το εν λόγω ποσό χωρίς να εξετάσει την ύπαρξη και το εύρος της υποχρεώσεως των παρόδων, που αποκομίζουν όφελος από την κατασκευή αυτή, να συμβάλουν στη δαπάνη απαλλοτριώσεως συμφώνως προς το άρθρο 1 του Ν. 653/1977. Απέρριψε εξ άλλου το αίτημα των προσφευγουσών εταιρειών περί προσδιορισμού ειδικής αποζημιώσεως για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των οικοπέδων τους για τον λόγο ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, η ειδική αποζημίωση καταβάλλεται μόνο όταν η αξία των υπολοίπων τμημάτων μειώνεται σημαντικά λόγω της

αφαιρέσεως του απαλλοτριωθέντος τμήματος. Αντιθέτως, η μείωση της αξίας των υπολοίπων τμημάτων λόγω της πραγματοποιήσεως του έργου στο οποίο αποσκοπεί η απαλλοτρίωση, δεν θα ήταν δυνατό να συνεπάγεται ειδική αποζημίωση, διότι ο ιδιοκτήτης απαλλοτριωθέντος θα αποκόμιζε μεγαλύτερο όφελος εν σχέσει προς τους γείτονές του, τους οποίους δεν αφορά η απαλλοτρίωση, αλλά των οποίων οι ιδιοκτησίες υφίστανται, και αυτές, υποτίμηση της αξίας τους λόγω της πραγματοποιήσεως του εν λόγω έργου (Α.Π. 8/1999). Τέλος, το Εφετείο διέταξε πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να εκτιμηθεί η πραγματική αξία των απαλλοτριωθεισών ιδιοκτησιών (απόφαση 2387/1998).

Στις 27 Απριλίου 1999, το Εφετείο όρισε την οριστική τιμή μονάδος αποζημιώσεως (πλην εκείνης ακινήτου κειμένου επί του υπ' αριθ. 183 οικοπέδου, για το οποίο ανέβαλε την εξέταση και διέταξε συμπληρωματική πραγματογνωμοσύνη). Εξ άλλου, αποφάσισε ότι έπρεπε το Δημόσιο να καταβάλει 100 000 Δραχμές για τη δικαστική δαπάνη των προσφευγουσών εταιρειών και την αμοιβή των δικηγόρων αυτών. Όρισε την εν λόγω αμοιβή στο 4% του ύψους της αποζημιώσεως για την απαλλοτρίωση, έπρεπε δε η εν λόγω αμοιβή να κατατεθεί στον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης (απόφαση 1316/1999).

Στις 21 Ιουνίου 1999, οι προσφεύγουσες εταιρείες κατέθεσαν αίτηση αναιρέσεως. Κατά τις προσφεύγουσες εταιρείες, το Εφετείο είχε παραβιάσει τα άρθρα 6 § 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

Την 1^η Μαρτίου 2000, το τρίτο τμήμα του Αρείου Πάγου παρέπεμψε τον λόγο αναιρέσεως, ως προς το θέμα του τρόπου με τον οποίο το Εφετείο είχε αποφανθεί όσον αφορά τη δικαστική δαπάνη και τη δικηγορική αμοιβή, ενώπιον της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, και απέρριψε τους λοιπούς λόγους αναιρέσεως των προσφευγουσών εταιρειών ως αβάσιμους (απόφαση 349/2000).

Στις 29 Ιουνίου 2000, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου έκρινε ότι ο τρόπος με τον οποίο το Εφετείο είχε αποφανθεί όσον αφορά τη δικαστική δαπάνη και τη δικηγορική αμοιβή, μείωνε πράγματι την εισπραττόμενη αποζημίωση και έθιγε το δικαίωμα των προσφευγουσών στον σεβασμό της περιουσίας τους. Έτσι, αναίρεσε την προσβληθείσα απόφαση ως προς το μέρος αυτό και παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον νέας συνθέσεως του Εφετείου προκειμένου να ορίσει εκ νέου την εν λόγω δαπάνη (απόφαση 18/2000).

B. Οικείο εσωτερικό δίκαιο και πρακτική

1. Το οικείο άρθρο του Συντάγματος του 1975 έχει ως εξής:

Άρθρο 17

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο (...)»

2. Ο Α.Ν. 797/1971 από 30 Δεκεμβρίου 1970 / 1^{ης} Ιανουαρίου 1971 αποτελεί τη θεμελιώδη νομοθεσία η οποία διέπει τις απαλλοτριώσεις, κατ' εφαρμογή των αρχών οι οποίες αναφέρονται στις συνταγματικές διατάξεις. Κατά το άρθρο 13 § 1, η αποζημίωση υπολογίζεται βάσει της πραγματικής αξίας της απαλλοτριούμενης ιδιοκτησίας κατά τον χρόνο της δημοσιεύσεως της πράξεως απαλλοτριώσεως.

Κατά την παράγραφο 4 του ιδίου άρθρου, σε περίπτωση

απαλλοτριώσεως τμήματος ακινήτου και όταν το τμήμα το οποίο απομένει στον ιδιοκτήτη υφίσταται ουσιαστική μείωση της αξίας του ή αχρηστεύεται, η απόφαση η ορίζουσα την αποζημίωση προσδιορίζει και την ειδική αποζημίωση για το τμήμα αυτό. Η εν λόγω ειδική αποζημίωση καταβάλλεται στον ιδιοκτήτη μαζί με εκείνη για το απαλλοτριωθέν τμήμα.

3. Οι οικείες διατάξεις του άρθρου 1 του Ν. 653/1977 από 25 Ιουλίου / 5 Αυγούστου 1977, περί υποχρεώσεων παρόδιων ιδιοκτητών προκειμένου περί διανοίξεως εθνικών οδών, ορίζουν ότι 1. Σε περίπτωση διανοίξεως, εκτός πολεοδομικού σχεδίου, εθνικών οδών πλάτους μέχρι τριάντα μέτρων, οι παρόδιοι ιδιοκτήτες οι οποίοι αποκομίζουν όφελος, υποχρεούνται σε καταβολή χρηματικού ποσού για ζώνη πλάτους δεκαπέντε μέτρων, συμμετέχοντας έτσι στη δαπάνη απαλλοτριώσεως των επί των οδών αυτών κειμένων ακινήτων. Η επιβάρυνση αυτή δεν δύναται εν τούτοις να υπερβαίνει το ήμισυ του εμβαδού του συγκεκριμένου ακινήτου. (...) 3. Για τους σκοπούς της εφαρμογής του παρόντος άρθρου, θεωρούνται παρόδιοι ιδιοκτήτες, οι οποίοι αποκομίζουν όφελος, οι ιδιοκτήτες ακινήτων τα οποία αποκτούν πρόσοψη επί των διανοιχθεισών οδών. 4. Όταν οι δικαιούχοι αποζημίωσης λόγω απαλλοτριώσεως τυγχάνουν συγχρόνως υπόχρεοι καταβολής τμήματος αυτής, λαμβάνει χώρα συμψηφισμός δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Το τεκμήριο αυτό, σύμφωνα με το οποίο η υπεραξία η οποία προκύπτει από έργα χωροταξικής διευθέτησεως οδών αποτελεί επαρκή αποζημίωση, εθεωρείτο επί μακρόν αμάχητο. Μετά από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις Κατικαρίδης και λοιποί κατά της Ελλάδος, Τσώμτσος και λοιποί κατά της Ελλάδος (αποφάσεις από 15 Νοεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et decisions* 1996-V) και Παπαχελάς κατά της Ελλάδος ([GC], n° 31423/96, § 49, ECHR 1999-II), τα εθνικά δικαστήρια δέχονται πλέον ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν είναι πλέον αμάχητο. Επομένως, οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να προσφεύγουν ενώπιον των αστικών δικαστηρίων ζητώντας να

αναγνωρισθούν ως ιδιοκτήτες οι οποίοι δεν αποκομίζουν όφελος υπό την έννοια του προαναφερθέντος νόμου και να λάβουν, περιπτώσεως τυχούσης, επιπλέον αποζημίωση (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση 10737/1998 του Εφετείου Αθηνών το οποίο, επιληφθέν παρομοίου αιτήματος στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως, διέταξε πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι ενάγοντες είχαν, ως παρόδιοι ιδιοκτήτες, πράγματι αποκομίσει όφελος από την απαλλοτρίωση της ιδιοκτησίας τους).

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενες τα άρθρα 6 § 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, οι προσφεύγουσες εταιρείες παραπονούνται ότι οι ιδιοκτησίες τους απαλλοτριώθηκαν χωρίς να τους καταβληθεί πλήρης αποζημίωση για όλα τα απαλλοτριωθέντα τμήματα αυτών. Κατά τις προσφεύγουσες, το γεγονός ότι υποχρεώνονται να εισαγάγουν νέα αγωγή ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων ζητώντας να αναγνωρισθεί εκ νέου ότι δεν τυγχάνουν ιδιοκτήτριες οι οποίες αποκόμισαν όφελος υπό την έννοια του ως άνω νόμου, θίγει το δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους, καθώς και το δικαίωμά τους στην εκδίκαση της υποθέσεώς τους εντός ευλόγου προθεσμίας.

2. Επικαλούμενες τις ίδιες διατάξεις, οι προσφεύγουσες εταιρείες παραπονούνται περαιτέρω ότι τα δικαστήρια τα οποία επελήφθησαν της υποθέσεως, αρνήθηκαν να προσδιορίσουν ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των οικοπέδων τους.

3. Επικαλούμενες τις ίδιες διατάξεις, οι προσφεύγουσες εταιρείες παραπονούνται τέλος για τον τρόπο με τον οποίο το Εφετείο απεφάνθη εν προκειμένω όσον αφορά τη δικαστική δαπάνη και τη δικηγορική αμοιβή.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

1. Οι προσφεύγουσες εταιρείες παραπονούνται κατ' αρχάς ότι οι ιδιοκτησίες τους απαλλοτριώθηκαν χωρίς να τους καταβληθεί πλήρης

αποζημίωση για όλα τα απαλλοτριωθέντα τμήματα αυτής. Πράγματι, θα εθεωρούντο, δυνάμει του άρθρου 1 του Ν. 653/1977, ιδιοκτήτριες οι οποίες απεκόμισαν όφελος από τη διάνοιξη της οδού, και έπρεπε να συμμετάσχουν έτσι στη δαπάνη απαλλοτριώσεως των ακινήτων τους, ενώ στην πραγματικότητα υπέστησαν σημαντική οικονομική ζημία. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, το οποίο ορίζει ότι:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

Η Κυβέρνηση υποστηρίζει κατ' αρχήν ότι οι προσφεύγουσες εταιρείες δεν εξήντησαν τα εσωτερικά ένδικα μέσα, αφού δεν προσέφυγαν ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων ζητώντας να αναγνωρίσουν ότι δεν τυγχάνουν ιδιοκτήτριες οι οποίες αποκομίζουν όφελος υπό την έννοια του υπό κρίση νόμου. Παρόμοια αγωγή θα τους είχε επιτρέψει, περιπτώσεως δοθείσης, να εισπράξουν επιπλέον αποζημίωση.

Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι σε κάθε περίπτωση η επίδικη απαλλοτρίωση ήταν σύμφωνη προς της απαιτήσεις του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου και ότι η αποζημίωση η οποία ορίσθηκε εν προκειμένω από τα εσωτερικά δικαστήρια ήταν ευλόγως ανάλογη προς την αξία των απαλλοτριωθέντων ακινήτων.

Οι προσφεύγουσες εταιρείες αντικρούουν τα παραπάνω και υποστηρίζουν ότι το γεγονός ότι υποχρεούνται να εισαγάγουν νέα αγωγή ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων ζητώντας να αναγνωρίσουν εκ νέου ότι δεν τυγχάνουν

ιδιοκτήτριες οι οποίες αποκόμισαν όφελος υπό την έννοια του ως άνω νόμου, συνιστά παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου καθώς και της «λογικής προθεσμίας», την οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, διότι θα παρέλθει χρονικό διάστημα τουλάχιστον τεσσάρων-πέντε ετών έως ότου εκδοθεί οριστική απόφαση.

Ως προς την ουσία, οι προσφεύγουσες εταιρείες δηλώνουν ότι υπέστησαν σημαντική οικονομική ζημία με αποτέλεσμα να διαταράσσεται η δικαία ισορροπία η οποία πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στην προάσπιση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το θεμέλιο του κανόνα της εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, ο οποίος αναφέρεται στο άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως, έγκειται στο γεγονός ότι πριν προσφύγει ενώπιον διεθνούς δικαστηρίου, ο προσφεύγων οφείλει να έχει παράσχει στο υπαίτιο Κράτος τη δυνατότητα να επανορθώσει για τις καταγγελλόμενες παραβιάσεις με εσωτερικά μέσα, κάνοντας χρήση των δικαστικών βοηθημάτων τα οποία προσφέρει η εθνική νομοθεσία, εφόσον αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση *Fressoz και Roire κατά την Γαλλίας* [GC], n° 29183/95, § 37, CEDH 1999-I).

Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, στο πλαίσιο παρομοίων υποθέσεων, ότι η αδυναμία επιτεύξεως πλήρους επανορθώσεως για την απαλλοτρίωση τμημάτων παρόδων οικοπέδων, λόγω αμάχητου τεκμηρίου συμφώνως προς το οποίο η υπεραξία η οποία προκύπτει από έργα χωροταξικής διευθετήσεως οδών αποτελεί επαρκή αποζημίωση, συνεπάγεται παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου (βλ. τις αποφάσεις Κατικαρίδης και λοιποί κατά της Ελλάδος, Τσώμτσος και λοιποί κατά της Ελλάδος και *Παπαχελάς κατά της Ελλάδος*, ο.α.). Το εν λόγω τεκμήριο εξακολουθεί να υφίσταται και τα δικαστήρια τα οποία προσδιορίζουν το ποσό της αποζημιώσεως δεν λαμβάνουν υπ' όψη το είδος των έργων τα οποία εκτελούνται και αν από τα

έργα αυτά αποκομίζουν ή όχι όφελος οι ιδιοκτήτες. Αντίθετα, τα εθνικά δικαστήρια δέχονται πλέον ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν είναι πλέον αμάχητο. Επομένως, οι ιδιοκτήτες οι οποίοι θεωρούν ότι ζημιώνονται από τα έργα, οφείλουν να προσφύγουν εκ νέου ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, ώστε να αποδείξουν ότι οι ιδιοκτησίες τους στην πραγματικότητα αδικούνται.

Κατά το Δικαστήριο, τίθεται επομένως το ερώτημα αν αυτό το νέο σύστημα εξασφαλίζει τη δικαία ισορροπία η οποία πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στην προάσπιση των ατομικών δικαιωμάτων και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος, υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Επομένως, η ένσταση περί μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, την οποία προέβαλε η Κυβέρνηση ως προς το θέμα αυτό, συνδέεται στενά με την ουσία της αιτιάσεως και πρέπει να συνεκδικασθεί με την ουσία της υποθέσεως.

Πράγματι, το Δικαστήριο εκτιμά, υπό το πρίσμα του συνόλου των επιχειρημάτων των διαδίκων, ότι η αιτίαση αυτή θέτει σοβαρά θέματα νόμου και ουσία τα οποία δεν δύνανται να επιλυθούν κατ' αυτό το στάδιο της εξετάσεως της προσφυγής, αλλά απαιτούν εξέταση επί της ουσίας. Κατά συνέπεια, η αιτίαση αυτή δεν δύναται να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Συμβάσεως. Δεν προεβλήθη άλλος λόγος απαραδέκτου.

2. Δεύτερον, οι προσφεύγουσες εταιρείες παραπονούνται, βάσει των άρθρων 6 § 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, για την άρνηση των επιληφθέντων δικαστηρίων να ορίσουν ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των οικοπέδων τους. Το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως ορίζει σχετικά τα εξής:

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας, από δικαστήριο (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής

φύσεως (...).»

Η Κυβέρνηση υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο δεν αποτελεί δικαστήριο τετάρτου βαθμού και είναι αναρμόδιο να επανεξετάσει τις αποδείξεις επί των οποίων στηρίχθηκαν τα εθνικά δικαστήρια για να αρνηθούν να επιδικάσουν στις προσφεύγουσες εταιρείες ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των οικοπέδου τους. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι οι αποφάσεις με τις οποίες απερρίφθη το αίτημα αυτό, ήταν πλήρως αιτιολογημένες, τόσο νόμω όσο και ουσία, και εξεδόθησαν μετά το πέρας διαδικασίας με αντιμωλία, κατά την οποία οι προσφεύγουσες εταιρείες ηδυνήθησαν να εκθέσουν όλα τα επιχειρήματά τους. Τέλος, η Κυβέρνηση δηλώνει ότι η άρνηση επιδικάσεως ειδικής αποζημιώσεως δεν έθιξε το δικαίωμα των προσφευγουσών εταιρειών στον σεβασμό της περιουσίας τους.

Οι προσφεύγουσες εταιρείες αμφισβητούν την αιτιολόγηση των εσωτερικών δικαστηρίων όσον αφορά την απόρριψη του περί ειδικής αποζημιώσεως αιτήματός τους και δηλώνουν ότι τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των οικοπέδων τους υπέστησαν σημαντική μείωση της αξίας τους, για την οποία ουδόλως αποζημιώθηκαν.

Το Δικαστήριο δεν δύναται να υποκαταστήσει τα ελληνικά δικαστήρια για να αποφανθεί επί του ερωτήματος αν τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των ιδιοκτησιών των προσφευγουσών υπέστησαν μείωση της αξίας τους λόγω της πραγματοποιήσεως του έργου στο οποίο αποσκοπεί η απαλλοτρίωση και αν έπρεπε τα εθνικά δικαστήρια να ορίσουν ειδική αποζημίωση για τον λόγο αυτό (βλ. *mutatis mutandis*, *Μαλαμά κατά της Ελλάδος*, n° 43622/98, § 51, ECHR 2001-II). Λαμβανομένου υπ' όψη του περιθωρίου εκτιμήσεως το οποίο παρέχει στις εθνικές αρχές το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου (βλ. *Παπαχελάς κατά της Ελλάδος*, ο.α., § 49), το Δικαστήριο δεν διακρίνει εν προκειμένω κάποια ένδειξη η οποία θα οδηγούσε στη σκέψη ότι η άρνηση αποζημιώσεως των εν λόγω μη απαλλοτριωθέντων τμημάτων δημιουργεί

πρόβλημα εν σχέσει προς το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

Κατά συνέπεια, πρέπει η αιτίαση αυτή να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

3. Οι προσφεύγουσες εταιρείες παραπονούνται τέλος ότι ο τρόπος με τον οποίο το Εφετείο απεφάνθη εν προκειμένω όσον αφορά τη δικαστική δαπάνη και τη δικηγορική αμοιβή, παραβίασε τα άρθρα 6 § 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

Κατά το άρθρο 34 της Συμβάσεως, «το Δικαστήριο δύναται να επιληφθεί προσφυγής κατατιθέμενης υπό παντός φυσικού προσώπου (...), το οποίο διατείνεται ότι είναι θύμα παραβιάσεως παρ' ενός των Υψηλών Συμβαλλομένων Μερών των δικαιωμάτων τα οποία αναγνωρίζονται στη Σύμβαση ή στα Πρωτόκολλα αυτής (...)».

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι αρμόδιες να επανορθώσουν καταγγελλόμενη παραβίαση της Συμβάσεως είναι κατ' αρχήν οι εθνικές αρχές. Ως προς τούτο, το ερώτημα αν προσφεύγων δύναται να διατείνεται ότι είναι θύμα της καταγγελλόμενης παραβιάσεως, τίθεται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας όσον αφορά τη Σύμβαση (βλ. *Μαλαμά κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 43622/98, 25.11.1999, μη δημοσιευθείσα).

Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο κρίνει ότι, επιληφθείς αιτήσεως αναιρέσεως κατατεθείσας από τις προσφεύγουσες εταιρείες, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι η καταγγελθείσα πρακτική μείωνε πράγματι την εισπραττόμενη σε περίπτωση απαλλοτριώσεως αποζημίωση και αναίρεσε το την εφετειακή απόφαση ως προς το σχετικό μέρος της. Κατά το Δικαστήριο, η απόφαση του Αρείου Πάγου επανόρθωσε επομένως σε εσωτερικό επίπεδο την καταγγελλόμενη παραβίαση της Συμβάσεως. Συνεπώς, οι προσφεύγουσες εταιρείες δεν δύνανται πλέον να διατείνονται ότι είναι θύματα παραβιάσεως των δικαιωμάτων τους, τα οποία εγγυάται η Σύμβαση.

Κατά συνέπεια, πρέπει η αιτίαση αυτή να απορριφθεί ως προδήλως

αβάσιμη, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κάνει δεκτή, υπό την επιφύλαξη όλων των λόγων ουσίας, την αίτηση των προσφευγουσών εταιρειών, η οποία αφορά την αδυναμία επιτεύξεως πλήρους επανορθώσεως για την απαλλοτρίωση τμημάτων των οικοπέδων τους.

Απορρίπτει την προσφυγή ως απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Søren NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Françoise TULKENS

Πρόεδρος

[σφραγίδα δυσανάγνωστη]

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Αθήνα, 17-06-2002.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ